

PM 2016:101 RI (Dnr 110-509/2016)

Olika vägar till föräldraskap (SOU 2016:11)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid den 23 juni 2016

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Som svar på remissen ”Olika vägar till föräldraskap” (SOU 2016:11) hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 19 juni 2013 att tillsätta en särskild utredare med uppdraget att överväga olika sätt att utöka möjligheterna för ofrivilligt barnlösa att bli föräldrar (dir. 2013:70).

I uppdraget har bland annat ingått att ta ställning till om det ska krävas en genetisk koppling mellan barnet och de tilltänkta föräldrarna vid assisterad befruktning och om surrogatmoderskap ska vara tillåtet i Sverige.

Utredningen finns att läsa i sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret anser att fördelarna med att socialtjänsten utför psykosociala utredningar istället för berörda sjukvårdsinrättningar väger tyngre än nackdelarna. Kontoret tillägger att det är bra att utredningen gjort en noggrann genomgång av gällande rätt och socialtjänstens möjligheter att vara behjälplig vid fastställande av ett barns faderskap vid surrogatarrangemang.

Mina synpunkter

”Olika vägar till föräldraskap” är en välkommen och efterfrågad utredning. Utredningens tydliga ställningstaganden ger god vägledning för samhällets aktörer, framförallt kommuner och landsting, men också välkommen kunskap för de individer som berörs av utredningens uppdrag. Hänsyn till barnets bästa är ett centralt ställningstagande.

Utredningen har tittat på en rad aspekter som berör ofrivillig barnlöshet. Ensamtående kvinnors rätt till insemination presenterades i ett delbetänkande i maj 2014 och gäller som lag sedan 1 april 2016.

En annan del i utredningen rör möjligheten till assisterad befruktning med enbart donerade könsceller, något som hittills inte varit tillåtet. Här föreslår utredningen att detta ska bli lagligt. Det är välkommet då det öppnar för möjligheten att få tillgång till assisterad befruktning även för par där båda personerna har en infertilitetsproblematik samt för ensamstående kvinnor i behov av donerade ägg. Kravet på genetisk koppling föreslås således att slopas.

Vidare har utredningen undersökt och tagit ställning till surrogatmoderskap i Sverige och i utlandet. Av utredningen framgår att varken altruistiskt eller kommersiellt surrogatmoderskap bör tillåtas i Sverige. Därtill anser utredningen att kommersiellt surrogatmoderskap i utlandet bör motverkas. Kommersiellt surrogatmoderskap är inte förenligt med de förbud som finns mot handel med kvinnor och barn och det är internationellt vedertaget att människokroppen och dess delar ska inte ge upphov till vinning. Flera EU-länder har redan förbud mot kommersiellt surrogatmoderskap.

Även när det gäller altruistiskt, frivilligt, surrogatmoderskap överväger nackdelarna. Dels finns alltför lite forskning på området och kunskapsluckorna är stora. Det går inte att dra tydliga slutsatser om förfarandet är förenligt med barnets bästa och därför bör försiktighetsprincipen råda. Dels anses risken för påtryckningar och dold kommersialisering stor. Även vid en noggrann utredning är det svårt att försäkra sig om kvinnans samtycke. Därtill kommer problematik kring rätten att ångra sig efter att barnet är fött. Kvinnans rätt till självbestämmande riskerar också att sättas åt sidan, exempelvis gällande rätten till abort.

Utredningen fastslår också att kommersiella surrogatarrangemang i utlandet bör motverkas. Samtidigt framhävs att barnets bästa alltid ska sättas i första rummet och att det därmed kan uppstå en konflikt mellan att aktivt motverka surrogatmoderskap i utlandet samtidigt som konsekvenserna av sådana arrangemang kan godtas med hänsyn till barnets bästa. Utredningen behandlar detta på ett förtjänstfullt sätt och finner att det inte finns anledning att göra förändringar i reglerna kring föräldraskap i föräldrabalken och inte heller i reglerna kring adoption. Dock fastslås att det finns skäl att göra informationsinsatser på området.

Utredningen tar vidare upp hur det slopade steriliseringskravet vid könskorrigering har lett till en del tillämpningsproblem i folkbokföringsverksamheten. Det handlar exempelvis om att kvinnor som korrigerats till män och fött barn registrerats som barnets mor. Här föreslås att föräldrarnas rättsliga könstillhörighet ska gälla, vilket innebär att en man som föder barn ska registreras som barnets far och inget annat. Detta föranleder dock inga författningsändringar utan handlar främst om kunskapsproblem och därför föreslås informationsinsatser.

Jag delar utredningens analys och slutsatser och föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Som svar på remissen ”Olika vägar till föräldraskap” (SOU 2016:11) hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Stockholm den 19 maj 2016

KARIN WANNGÅRD

Bilaga

Olika vägar till föräldraskap” (SOU 2016:11), sammanfattning.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Föredragande borgarråds förslag till beslut avslås.
2. Som svar på remissen från justitiedepartementet anføres följande.

I Remissen "Olika vägar till föräldraskap" från justitiedepartementet behandlas bland annat frågan värdmoderskap. Vi ställer oss dock kritiska till utredningens slutsats om att värdmoderskap inte ska tillåtas i Sverige. Ofrivillig barnlöshet är en angelägen och viktig fråga. Även om det inte är en mänsklig rättighet att få barn ska det finnas vägar som kan ge familjer bättre möjligheter till föräldraskap. Vi hyser stor respekt för komplexiteten i frågor som rör assisterad befruktning, inte minst värdmoderskap.

Lagstiftningen måste utvecklas i takt med samhällsutvecklingen. Vi har en verklighet idag där minst 100 barn har kommit till Sverige genom värdmoderskap sedan 2007 och takten kommer att öka ytterligare framöver.

För oss finns det bara ett hållbart skäl emot en viss form av assisterad befruktning, nämligen att den är till fara för barnet eller kvinnan, eller innebär exploatering. Om det däremot skapas nya former för att barn kan komma till världen under former som är trygga för både barnet och värdmamman, så ska det välkomnas.

Vi kan konstatera att det i en del länder förekommer värdmödraverksamheter som kan ifrågasättas. I sig är dock detta inte något argument för ett totalförbud, utan kan lika gärna ses som argument för reglering. Genom reglering kan vi säkerställa att värdmodern och barnets rättigheter tas tillvara. I dag är värdmoderskap tillåtet i tolv av EU:s medlemsländer, bland annat Storbritannien, Nederländerna och Belgien. I dessa länder har man alltså hittat modeller för att möjliggöra värdmoderskap under goda former.

Vi är därför principiellt positiva till icke-kommersiellt altruistiskt värdmoderskap. Samtidigt är vi väl medvetna om de utmaningar som tillkommer vid ett värdmoderskap. Det är av största vikt att det finns ett tydligt regelverk som säkerställer trygghet och ett rättsligt skydd för alla parter. I svensk lagstiftning ska det finnas tydliga regler om att både föräldrarnas och värdmammans situation ska utredas, och att det står klart att värdmamman inte tar på sig uppdraget av ekonomiska skäl. Det är också viktigt med rådgivning och stöd under hela processen, och med juridiskt skydd för värdmodern för den händelse att det skulle uppstå tvister längre fram.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin, Johanna Sjö och Markus Nordström (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Jonas Naddebo (C) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Slottnér (KD) enligt följande.

Precis som borgarrådet välkomnar vi utredningens slutsatser om att surrogatmödraskap inte bör tillåtas i Sverige. Risker att kvinnors kroppar exploateras och därmed används i syfte att tillgodose andra människors behov är uppenbar. Barnets rätt till vetskap om sitt biologiska

ursprung är också viktig att värna för oss kristdemokrater. Det är viktigt att all familjepolitik utgår från barnets bästa och att det inte är de vuxnas intressen som sätts i främsta rummet. Ofrivillig barnlöshet är naturligtvis ett trauma för många människor och samhället ska i möjligaste mån inom etiska ramar hjälpa barnlösa par att bli föräldrar. Barnets rätt får dock aldrig åsidosättas i denna strävan och barnets rätt till sitt biologiska ursprung ska värnas så långt som möjligt.

Remissammanställning

Ärendet

Huvuddragen i utredningen samt utredarens förslag återges nedan i sammanfattad form.

Behandlingar med enbart donerade könsceller

Från och med 1 april 2016 blir det möjligt för ensamstående kvinnor att genomgå en insemination eller befruktning utanför kroppen (IVF-behandling) inom svensk hälso- och sjukvård. Utredarens uppfattning är att kravet på genetisk koppling bör avskaffas och att man bör tillåta behandlingar med enbart donerade könsceller inom svensk hälso- och sjukvård. Det finns en rad argument som talar för detta. Det finns par i vilka båda personerna har en infertilitetsproblematik och som skulle kunna övervinna sin barnlöshet genom en behandling med enbart donerade könsceller. Befintlig forskning ger inget stöd för att riskerna vid en behandling med enbart donerade könsceller skulle vara högre än riskerna vid andra behandlingar med donerade könsceller, till exempel behandlingar med ett donerat ägg.

Surrogatmoderskap i Sverige

Utredarens uppfattning är att kommersiellt och altruistiskt surrogatmoderskap inte bör tillåtas inom svensk hälso- och sjukvård. Det finns en rad nackdelar som talar mot surrogatmoderskap. Bland annat råder både internationellt och i Sverige en bred samsyn om att människokroppen och dess delar inte får ge upphov till vinning. Vidare lyfter utredaren fram bristerna på kunskapsunderlag gällande vilka risker som kan finnas för de genom surrogatarrangemang födda barnen. Andra nackdelar är risken för påtryckningar och kommersialisering samt surrogatmoderns möjlighet att ångra sig när barnet är fött.

Surrogatarrangemang i utlandet

Utredarens utgångspunkt är att kommersiella surrogatarrangemang bör motverkas. Utredningen menar att Sverige ska erkänna utländska fastställelser av föräldraskap genom dom eller bekräftelse som har grundats på en omständighet som kan utgöra grund för en motsvarande fastställelse enligt svensk rätt. Det innebär att en utländsk fastställelse av moderskap bör kunna godtas i Sverige om den grundas på att den fastställda modern har burit och fött barnet. En utländsk fastställelse av faderskap bör godtas om den grundas på en faderskapspresumtion eller en genetisk koppling mellan barnet och den fastställda fadern. Utredningen föreslår att man utökar svenska socialnämnders och domstolars behörighet att fastställa faderskap efter ett surrogatarrangemang i utlandet.

Konsekvenser av förslagen

Utredaren bedömer att förslagen kommer att innebära vissa kostnadsökningar för hälso- och sjukvården, läkemedelsförmånerna och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Förslagen bedöms endast få begränsade konsekvenser för kommunernas socialtjänst och bedöms därför inte påverka det kommunala självstyret eller medföra kostnadsökningar.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 maj 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret har inga invändningar mot eller synpunkter på förslagen i betänkandet utöver vad som följer nedan.

Redovisningen följer avsnitten i betänkandet.

12.8.3 Information, rådgivning och särskild prövning samt

12.8.4 De psykosociala utredningarna

Utredningen anser att det även fortsättningsvis bör vara berörda sjukvårdsinrättningar som utreder de tilltänkta föräldrarnas psykologiska och sociala förhållanden inom ramen för den särskilda prövningen.

Det kan ifrågasättas att de psykosociala utredningarna ska göras av läkare och inte av socialtjänst. Socialtjänsten har kompetens och erfarenhet av motsvarande bedömningar i ärenden om adoption och i ärenden om vårdnadsöverflyttning till särskilt förordnad vårdnadshavare. Stadsledningskontorets bedömning är att fördelarna med att socialtjänsten skulle utföra psykosociala utredningar väger tyngre än nackdelarna med en sådan ordning.

13 Surrogatmoderskap i Sverige och 14 Surrogatarrangemang i utlandet

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning att surrogatmoderskap inte bör tillåtas i svensk lagstiftning.

Kontoret är förtrogen med de praktiska svårigheter som gällande lagstiftning för med sig. Socialtjänstens ansvar för barns rätt till sitt ursprung och ansvar att i möjligaste mån se till att barn vet vem som är dess mor respektive far innebär att socialtjänsten kommer i kontakt med barn som är födda av surrogatmoder trots förbudet mot surrogatmoderskap i Sverige. Det är bra att utredningen har gjort en noggrann genomgång av gällande rätt och socialtjänstens möjligheter att vara behjälplig vid fastställande av ett barns faderskap vid surrogatarrangemang.

Det är positivt att det föreslås att svensk socialnämnd i vissa fall ska kunna medverka till fastställande av faderskap vid surrogatarrangemang till barn utan hemvist i Sverige. Socialtjänsten har stor erfarenhet av ärenden om fastställande av faderskap och är väl lämpad att göra detta.

Om svenska myndigheter inte kan medverka till fastställande av faderskapet förrän barnet har sin hemvist här i landet kan barnet hamna i en situation som är mindre bra ur ett barnperspektiv. Å andra sidan är skälen mot att tillåta surrogatmoderskap välgrundade. Utredningens förslag i denna del möjliggör att större hänsyn kan tas till barnperspektivet.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att remissen av slutbetänkandet ”Olika vägar till föräldraskap” (SOU 2016:11) får anses besvarad med vad som sagts i detta tjänsteutlåtande.

Utdrag ur protokoll fört vid kommunstyrelsens sammanträde
onsdagen den 1 juni 2016.

Justerat den 8 juni 2016

Anslaget den 9 juni 2016

Karin Wanngård
Joakim Larsson
Daniel Helldén

§ 13

PM: Olika vägar till föräldraskap (SOU 2016:11)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid den 23 juni 2016

Dnr 110-509/2016

Beslut

Som svar på remissen” Olika vägar till föräldraskap” (SOU 2016:11) hänvisas till vad som sägs i promemorian.

Reservationer

Samtliga ledamöter för Moderaterna och borgarrådet Edholm (L) reserverar sig mot beslutet till förmån för Moderaternas och Liberalernas gemensamma förslag i borgarrådsberedningen som redovisas i promemorian.

Ersätтарыttranden

Jonas Naddebo (C) hänvisar till Moderaternas och Liberalernas gemensamma förslag till beslut som redovisas i promemorian.

Erik Slottnér (KD) hänvisar till Kristdemokraternas ersätтарыttrande som redovisas i promemorian.

Ärendet

Kommunstyrelsen behandlar ett ärende om olika vägar till föräldraskap. Borgarrådet Wanngård redovisar ärendet i **promemoria 2016:101**.

Förslag till beslut

Ordföranden föreslår att kommunstyrelsen beslutar enligt borgarrådsberedningens förslag.

Borgarråden Larsson (M) och Edholm (L) föreslår att kommunstyrelsen beslutar enligt Moderaternas och Liberalernas gemensamma förslag till beslut.

Beslutsordning

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar enligt borgarrådsberedningens förslag.

Vid protokollet

Ulrika Gunnarsson